PARKERDŐ
TERMÉSZETESEN

Cseres-tölgyesek

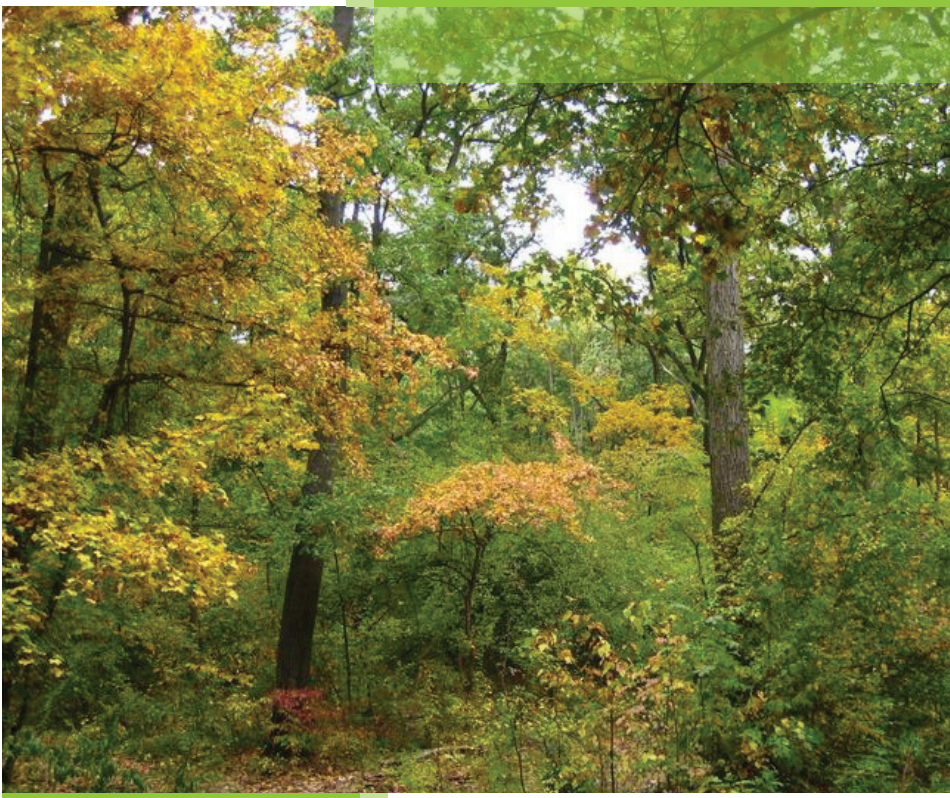

PILISI PARKERDŐ ZRT

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV

Cseres-tölgyesek

A Pilisi Parkerdő Zrt. az Európai Unió által támogatott *Parkerdő természetesen* programja keretében jelentős természetvédelmi fejlesztéseket hajt végre a főváros környéki védett parkerdőkben. A program egyik legfontosabb eleme a tájidegen feketefenyő és akác erdőállományok átalakítása őshonos lombos fajokból álló erdőkké. Kiadványsorozatunkban azokkal az életközösségekkel, szakszóval erdőtársulásokkal ismerkedünk meg, amelyek kialakításán a program keretében fáradozunk, vagy éppen amelyek természetvédelmi szempontból kívánatos átalakításába belevágtunk. A sorozat jelen példányában a cseres-tölgyes erdőtársulást mutatjuk be. A Parkerdő természetesen program keretében fenyvesek (fekete-, erdei- és lucfenyő) és akácosok helyén állítjuk helyre ezt a különösen változatos erdőtársulást.

A cseres-tölgyesek Magyarország jellegzetes dombvidéki erdei, amelyet a nagy fajgazdagság jellemez. Annyira megszoktuk, hogy sokszor észre sem vesszük kirándulásaink során, mennyi értéket találhatunk állományaikban. A budai kertekben, utak mentén szintén sok cserfa díszlik, nem egyszer a régi erdő megmaradt tanúiként, melyek nem csak impozáns méreteikkel teszik rangosabbá lakóhelyünket, de a tölgyekhez kötődő élővilágot, köztük madarakat, mókusokat is odavonzanak.

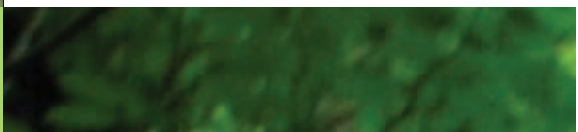

Cseres-tölgyesek, hazánk „legtipikusabb” erdei

A cseres-tölgyesekkel a nem túl sekély talajú hegyoldalakon, lankás domb- és hegyhátakon találkozhatunk, általában 250-450 m tszf magasságban. Ahol már sok szikla kerül a felszínre, átveszik helyét a mész- és melegkedvelő tölgyesek, bokorerdők. A magasabb, hűvösebb hegytetőkön, az üdébb oldalakon és völgyekben pedig a gyertyános-tölgyes váltja le. Lombkoronaszintjük 15-25 m magas lehet. Európa szárazföldi éghajlatú területeinek kiterjedt élőhelye, ezért fajokban igen gazdag. Magyarországon a legszélesebb erdőövet alkotja. Fő fafajai a csertölgy és a kocsánytalan tölgy.

Cseres-tölgyes ősszel,
a hűvösvölgyi Nagy-rét mellett

A csertölgy törzse gyakran „fagyléces”

A cser kupacsa egyedülálló módon „bozontos”

Csertölgy
(Quercus cerris)

A leggyakoribb őshonos erdei fa Magyarországon, az erdők 11%-a cseres. Könnyen felismerhető durván repedezett kérgéről, és a kéreg árkainak narancssárgás színéről. A csertölgy leveleinek színe fényes sötétzöld, bőrnemű, durva tapintású, ami megkülönbözteti más tölgyektől. A levél karéjai kis csúcsban végződnek. Makkjának kupacsa ugyancsak egyedülálló módon nem sima, hanem bozontos megjelenésű. A csertölgy (mondják egyszerűen csak „cser”-nek is) déli elterjedésű fafaj, hazánktól északabbra már nemigen találhatók állományai. A kemény teleket nehezen bírja, ezért a Kárpátokhoz tartozó Zempléni-hegységben is csak ritkán fordul elő. A csertölgy törzse gyakran „fagyléces”, mivel a fa nedvkeringése gyakran már kora tavasszal beindul, és ha a szállított víz megfagy, szétrepeszti a szállítónyalábokat. Ennek gyógyulásakor jön létre a fagyléc. A *Parkerdő természetesen* program során az egyik legnagyobb mennyiségben használt fafaj, 170 ezer cser csemetét ültettünk, és több mint 3 tonna makkot vetettünk el másfél év alatt.

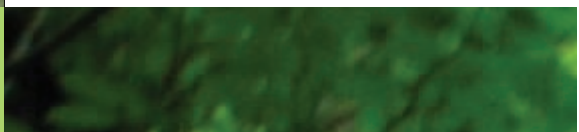

Kocsánytalan tölgy
(Quercus petraea)

Hegyvidékeink jellegzetes tölgyfaja, gyakran a csertölggyel együtt fordul elő a nem túl száraz, de nem is túl párás lejtőkön. Levele jellegzetes „tölgylevél alakú", vagyis páratlanul szárnyasan karéjos, a csernél világosabb színű, nem fényes. Makkja, melynek kupacsa sima, szinte kocsány nélkül ül a hajtásokon, ezért hívják a fajt kocsánytalannak. Kérge sötétbarna, de nem olyan durván repedezett, mint a csertölgyé. A kocsánytalan tölgy legnagyobb példányai igen tekintélyes, terebélyes fává nőhetnek, törzsük körmérete meghaladhatja az öt métert is. A tölgyfák kérgét, pontosabban az abban található tannint régen a bőr cserzésére használták. Nevével ellentétben nem elsősorban a csertölgyet, hanem a kocsánytalan tölgyet használták erre a célra. A kocsánytalan tölggyel együtt „nemes tölgynek" is hívják. Természetvédelmi szempontból is érékes tulajdonságai miatt a csertölgynél is többet, 260 ezer egyéves csemetéjét ültettük el a *Parkerdő természetesen* program során, és két tonna makkot is elvetettünk.

Kocsánytalan tölgy *(Quercus petraea)* kérge és hajtása

Sárga gyűszűvirág *(Digitalis grandiflora)* a nyár eleji erdők dísze

Növényvilág

Természetes körülmények között a két fő fafaj mellett megtalálható a korai és a mezei juhar (*Acer platanoides, A. campestre*), az apró, de ehető termésű vadkörte (*Pyrus pyraster*), a kislevelű hárs (Tilia cordata), a barkócaberkenye (Sorbus torminalis) és még sok más fafaj. Cserjeszintjükben otthonos az egy- és kétbibés galagonya (*Crataegus monogyna, C. oxyacantha*), a húsos som (*Cornus mas*), a fagyal (*Ligustrum vulgare*), a csíkos és a bibircses kecskerágó (*Euonymus europaeus, E. verrucosus*). Természetesen a fafajok csemetéi is itt várnak arra, hogy egyszer elérjék a lombkoronaszintet. A lágyszárúak is nagy fajszámban képviseltetik magukat. Sokféle fű és számos kétszikű boríthatja az erdő alját, de olyan látványos virágok is előfordulnak, mint a baracklevelű harangvirág (*Campanula persicifolia*), a tavaszi lednek (*Lathyrus vernus*) vagy a sárga gyűszűvirág (*Digitalis grandiflora*).

Állatvilág

Az aljnövényzet gazdagságának köszönhetően a cseres-tölgyesek állatvilága is változatos, kiterjedt táplálékhálózat köti össze a szinteket. A nagyszámú fogyasztó szervezetre ragadozó fajok sokasága vadászik, így felsorolni sem lehet a sokféle lepkét, bogarat, legyet, hártyás-, egyenes- és recésszárnyú rovart, a pókfajokat, melyek otthonra leltek ebben az erdőtípusban.

A helyenként nagy tömegben található holt faanyag jelenléte a számos gomba mellett sok faj lárvájának táplálékát jelenti. Ezek közé tartozik két legnagyobb termetű bogarunk, a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) és az orrszarvúbogár (*Oryctes nasicornis*) is.

A hazai gerincesek közül mind a hüllők, mind a madarak, mind az emlősök legalább harmadának otthonául szolgál a cseres-tölgyes. A vaddisznótól az erdei egérig, a héjától a fakopáncsokig, légykapókig sokukkal találkozhatunk.

A szarvasbogár (*Lucanus cervus*) nálunk még gyakorinak számít

Cseres-tölgyes
a Hárs-hegyen

Tájhasználat, erdőtermészetesség

A régi időkben a tölgyeseket kedvelte az ember, legeltetésre, cserkéreg gyűjtésre, tűzifa és épületfa beszerzésére, vadászatra, gyümölcsök gyűjtésére egyaránt kiválóak voltak. A tölgyesek ezért sok helyen megmaradtak, sőt területük néhol még növekedett is más erdőtípusok rovására.
Mégis látható itt-ott, hogy természetességük lecsökkent. Kevesebb fafaj alkotja a gazdasági erdőként hasznosított állományaikat, mint amennyi természetesen alkotná. Sokszor találkozunk idős, sarjaztatott állományaikkal. Ezek úgy jöttek létre a múltban, hogy az erdőt kitermelték, és a megmaradó tuskók sarjaiból nevelték fel az új erdőt. Ha sétánk során sok olyan fát látunk, amelyek kettesével-négyesével egy közös tőből hajtanak, akkor biztosra vehetjük, hogy sarjerdőben járunk. A fák által körbevett mélyedésben (ahol egykor a tuskó volt) gyakran még kis vizet is találunk.Ma már az erdőkben nincs legeltetés (makkoltatás), ami nagyon fontos, hiszen a háziállatok régen sok kárt tettek erdeinkben. Napjainkban már nem sarjaztatjuk ezeket az erdőket, hanem a magról kikelő csemeték növekedését segítjük.

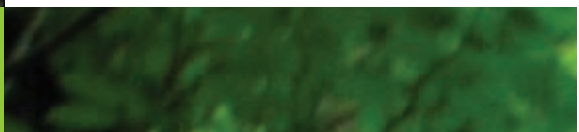

Ezt hívják természetes felújításnak. Így az erdő genetikailag is változatosabbá válik, és a faanyaga is jobb minőségű. Az egyik legújabban alkalmazott erdőgazdálkodási módszer a folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás. Ennek során a gazdálkodó csak kis, néhány szobányi területről vágja ki a kitermelni szánt fákat, azaz szálalást folytat.
A kis területet aztán az erdő néhány év alatt benövi. Az így kialakuló folyamatos (nagy vágásterületektől mentes), de mégis változatos erdőkép nem csak a turisták számára kedves, hanem az élővilágnak is, amely a kis beavatkozások mellett zavartalanul élheti életét. A folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodás elterjesztésében a Pilisi Parkerdő a hazai erdőgazdálkodók körében az élen jár. Ma már erdőterületének hatodán, köztük például a budai Hárs-hegy tölgyeseiben ilyen módszerekkel nyer faanyagot.

Természetes, széldöntött lék a tölgyesben: a szálaló erdőgazdálkodás ennek mintáját követi

Hol találhatók cseres-tölgyesek?

Szép cseres-tölgyesekkel találkozhatunk a Budai-hegységben a János-hegyen, a Hármashatár-hegyen, de kisebb foltjai a hegyvidék egész láncolatán megtalálhatók. A budai kertekben, utak mentén szintén sok cserfa díszlik, nem egyszer a régi erdő megmaradt tanúiként. Ne becsüljük le az ősfák jelenlétét a kertekben. Nem csak impozáns méreteikkel teszik rangosabbá lakóhelyünket, de a természetes erdő egy kis darabját is otthonunkba hozzák, hiszen a tölgyekhez kötődő élővilágot, köztük madarakat, mókusokat is odavonzzák.

Tudtad-e?

- Hogy a tölgyfák közül egyedül a csertölgynek bozontos a kupacsa? Keress egy ilyet sétád során!
- Hogy a cserzőkérget nem a cserfáról, hanem a kocsánytalan tölgyről gyűjtötték régen?
- Hogy a sarjerdőt a sok egy tőből növő facsoportról ismerheted fel?
- Hogy létezik Magyarországon folyamatos erdőborítást biztosító erdőgazdálkodás?

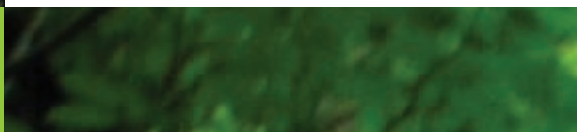

Cseres-tölgyesek

Hatalmas koronájú csertölgy a Hűvösvölgyben

Pilisi Parkerdő Zrt. 2025 Visegrád, Mátyás király u. 4.
Telefon: 06-26-598-000 **E-mail:** informacio@pprt.hu
web: www.parkerdo.hu

A kiadvány újrafeldolgozott papír használatával készült.